

Puheenvuoro: Kuntien menorasitusta purettava*

LEIF ENGFELT

On helppo yhtyä budjettipäällikkö Sailaksen alustukseen jo senkin vuoksi, että valtio ja kuntien keskusjärjestöt ovat laatineet yhteisen selvityksen kunnallistaloudellisesta kehityksestä ja lähivuosien tilanteesta.

Julkisen sektorin käytettävissä olevista tuloista käyttävät kunnat ja kuntainliitot noin kaksi kolmasosaa. Jo tästä syystä on luonnollista, että tavoitteen ollessa julkisten menojen kasvuvauhdin oleellinen hidastaminen, ei kuntasektoria voida sivuuttaa.

Sailaksen alustuksessa on mainittu useita syitä kuntien menojen kasvuun. Pidän näistä keskeisimpinä seuraavia:

- 1 Kuntien eläkevakuutusmaksun nousu. Eläkevakuutusmaksu oli vielä vuonna 1980 7,59 prosenttia palkoista, mutta vuonna 1990 jo 17,83 prosenttia. Nykytasolla tämä merkitsee tällä hetkellä hieman yli viiden miljardin markan menolisäystä vuodessa.
- 2 Ylimoitettuja sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia suunnitelmia, jotka säätelevät pitkälle kuntien toiminnan volyymin.
- 3 Uutta lainsäädäntöä, jolla kunnat on velvoitettu toteuttamaan erilaisia kuntalaisten subjektiivisia oikeuksia.

Voimakkaimmin kuntien menot ovat lisääntyneet sosiaali- ja terveydenhuollossa, jossa kasvu on ollut erityisen voimakasta päivähoidossa ja toimeentuloturvasa. Merkittävää

on se, että eniten menot ovat lisääntyneet valtion säätelemillä aloilla.

Edellä mainitun kehityksen seurauksena kuntien veroäyrien hinnat ovat nousseet nopeasti. Tälle vuodelle äyriin hintaansa nosti 101 kuntaa (keskimääräinen veroäyriin hinnan nousu oli kuitenkin vain 0,10 penniä). Erityisen huolestuttava on tämänvuotinen ajankohdainen tilanne. Kunnat ovat arvioineet varsinaisissa talousarvioissaan verotulojensa kasvuksi 8,8 prosenttia, kun viimeisten ennusteiden mukaan kasvu tulee olemaan korkeintaan 4 prosenttia. On huomattava, että jo viime vuodelle tulo-odotukset olivat selvästi liian optimistisia.

Kunnallishallinnon ja -talouden neuvottelukunta onkin kehottanut kuntia tarkistamaan tulevan vuoden talousarvioitaan ja pyrkimään 2 prosentin säästöihin.

Pitkällä tähtäimellä kuntien talouteen vaikuttaa eniten väestön ikärakenteen muutos. Ennusteiden mukaan 80 vuotta täyttäneiden määrä on vuonna 2030 peräti 2,5-kertainen nykyiseen verrattuna. Samanaikaisesti työikäisen väestön osuus maamme väestöstä vähenee nykyisestä 66 prosentista noin 60 prosenttiin. Väestön ikääntyminen taas pyrkii lisäämään vanhusten- ja terveydenhuollon kustannuksia miltei samassa suhteessa. Lähes yhtä merkittävää tulee olemaan kuntien eläkevakuutusmaksujen jatkuva kasvu. Arvioiden mukaan eläkevakuutusmaksu olisi 30 vuoden kuluttua noin 45 prosenttia.

Tällä hetkellä kohdistuu siis akuutti paine

* Kommenttipuheenvuoro Kansantaloudellisen Yhdistyksen kokouksessa 23. 4. 1991.

veroäyriin hintoihin ja pitkällä tähtäimellä jatkuva paine menojen kasvuun.

Miten sitten menojen kasvu voidaan saattaa kuriin? Yhdyn budjettipäällikkö Sailaksen esittämään toimenpideluetteloon erittäin pitkälle. Eriävät näkemykseni ovat seuraavat: Laajamittaisilla kuntaliitoksilla ei julkiseen talouteen saada säästöjä. Perustelen tätä sillä, että tilastojen mukaan näyttävät samalla maantieteellisellä alueella kuntakoon suurentuessa myös menot asukasta kohden lisääntyneen. Esimerkkinä voidaan mainita, että maan suurimmassa kuntayksikössä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset asukasta kohden suurimmat. Teoria, jonka mukaan henkilöstövaltaisessa yrityksessä yrityskoon suurentuessa myös kustannukset suoritetta kohden suurentuvat, näyttää pitävän kuntien osalta paikkansa.

Opettajien eläkkeiden siirtäminen kuntien rahoitettavaksi ei toteutuessaan vaikuttaisi julkisen sektorin menojen supistamisiin lainkaan. Tästä huolimatta esitys voi olla muutoin perusteltu. Se on samantapainen kuin vaatimus, että kuntien osallistuminen kansaneläkkeiden lisäosien rahoittamiseen pitäisi lo-

pettaa ja siirtää joko valtion tai Kelan vastuulle.

Esittämäni näkemyserot eivät ole kuitenkaan merkittäviä. Sen sijaan mielestäni luetteloon pitäisi ehdottomasti lisätä se varsin yksinkertainen lähtökohta, että valtiovallan olisi pitäydettävä uusista suurista kuntien menoja lisäävistä uudistuksista. Kuten edellä kuntien menokehitystä koskevasta tarkastelusta käy selville, on varsin suuri osa kuntien menovo-lyymin kasvusta tapahtunut valtiovallan säätelemänä ja velvoittamana. Olisi erityisen tärkeää, että entistä paremmin pysyttäisiin selvittämään ja tuomaan esille palvelujen parantamiseen tähtäävän lainsäädännön ja julkisten menojen kasvun yhteys.

Kuntien menojen lisäämiseen johtava lainsäädäntötyö olisi pysäytettävä tai saatava selvästi hidastumaan. Miltei yhtä tärkeää olisi saada aikaan kuntien valtionosuusuudistus. Käsitykseni mukaan se voisi astua voimaan vuonna 1993. Uudistukseen olisi liitettävä olennaisena osana kuntien toimintaa säätelevien normien purku siten, että nämä esitykset annetaan samanaikaisesti itse järjestelmän uudistuksen kanssa.